

מסורת הש"ס

א) עירובין ד: ג'לס פט"ו מ"א אכלת פ"ח מ"א, ט) נעירובין ד: קאמר אבי קר מלתא קרא דש"מ הא גורשא וכו' וע"ק, ט) נע"י תוספות עירובין ד: ד"ה ש"מ וכו' ד"מ לענין מקח וממכר, ד) הרי" לא גרס יתן מיטת בין השמשות אף גרס ומעריב צמשה דרי" סוף דיבור ואח"כ מתחיל דיבור מוסף שיך והא נכון, ט) נע"י מוס' ד"ה הלא שכימא, ו) גור' רש"י וקשה לשב"א דלפי זה לא היה לו להזכיר עליה אלא כשכיר ויעטול ותו לא,

—

מוסף רש"י

יבור ספינה אלכסנדריית. עשה זה כעין צור ונתן שם מים מתוקים (נחובין יד.), טהורים. לפי שגדולים יותר מדי ואין תורת בלי עליון שחר אין מטלטלין מלא וריקן (טו). האי גורשא תילתא הוי. וכלי שגובהו מלא ארסו ורמזו קאלמר (טו).

—

רבינו חננאל

נחננו סימן זה לדבר שהיא נוח לתלמיד, בחין של תורה שהוא י"ב לוגין רביעית ג' לוגין ושיש ד' לוגין, נמצאו ג' רביעית ט' לוגין ונמצאו שני שלישי הין ח' לוגין ורבי יש בין ג' רביעיות וכן ב' שלישי, לוג א' שהוא חצי שחור, כמותו השחור המיל ששיעורו בו רבה ורב יוסף נמצא שיעור רבה יתר על השיעור דרב יוסף כדי הילוך חצי שחור מיל (משיכסוף עליון עד שישורה לתחתון) (משתקע החמה עד שיכסוף התחתון כדי הילוך חצי שחור מיל. מאדמיין, והיינו חצי שחור מיל (משיכסוף עליון עד שישורה לתחתון) (משתקע החמה עד שיכסוף התחתון כדי הילוך חצי שחור מיל.

ויכין שפירשונו רבה אמר ג' רביעי מיל דרב יוסף אמר ב' שלישי מיל, אמרנו והחלוץ בחלתא, רבה ותר בה מידה ב' כור ורב יוסף נתון בה מדה ג' כור מורה, יתיר אסור. נמצא רב יוסף מוסיף על שיעורו של רבה ותוויקתו סבירא להו דכהאי שיעורא מטלטלא מליאה וריקתא ורמא היא וחלכך שריא לטלטלה. אמר אביי מינה דמר הלכה למעשה ואפילו חלתא בת ארבעים סאה שהוא כור ושיש כור לא תהיר לו, כי האי תנתן בכלים פרק (י"ד) [ט"ז] כורות הקש וכוורות הקנים ובור ספינה אלכסנדריית אף על פי שיש להם שוליים ומחזיקות מ' סאה בלח שהן כוריים ביבש טהורים, כלומר אינה כלי לפיכך אינה מקבלת טומאה, וחלכתא כרבה. רבי נחמיה אומר משתקע החמה עד שיעור כדי הילוך חצי מיל זהו בין השמשות. אמר רבי (נחמיה) (וחנינא) הרוצה לידע שיעורו של ר' נחמיה, יניח חמה בראש הכרמל וירד ויטבול בימא של טבריא ויעלה, וזהו שיעור [של] ר' נחמיה. א"ר

חייא הרוצה לראות בארה שהן כורים ביבש, כי הכור י"א סאין כמו שכתב בפרק המוכר את הספינה (ג' ב' דף פ"ו כור בלי סאה בסלע אני כברה בים והוה בארה של מרים. אמר רב יהודה אמר רב עיין המטלטל מטה, וזו היא בארה של מרים. ואסיקנא בחר דשלים

ביה"ש דרבי יהודה מתחיל ביה"ש דר' יוסי, הלכך לר' יוסי בבין השמשות דרבי יהודה טובלין הכהנים בו דהא עדיין לא העריב השמש, ולכשיעריב השמש לר' יוסי נטהרו. א"ר יוחנן חלכתא כרבי יהודה לענין שבת דאמר משתקע החמה קידש היום וחלכתא

פלגא דדנקא. אחד מיי"צ במיל דשיעורא דרבה תלת ריבועי מילא היינו תשעה פלגי דנקא ושיעורא דרב יוסף שמונה פלגי דנקא. דנקא **שמות**: וחילופה. אפליגו רבה ורב יוסף בחלתא דהתם שיעורא דרב יוסף נפיש מדרבה רבה דאמר הכא חלתא אמר התם מרי ורב

יוסף דאמר הכא מרי אמר התם חלתא:

חלתא. כוורת: שרי לנטולנה. דמורת

כלי עליה: **צב חלתא**. גדולה יותר

מדאי ואין תורת כלי עליה: **צעי מיניה**

דמר. רבה: **צשעם מעשה**. שהייתי

כריך לדבר: **נמאן**. הא דאפי' במרתי

כורי לא שרא: **קש**. זנבות שבולין

אשטריי"ס: וזור ספינה אלכסנדריים.

ספינה גדולה שפורשים בה לים הגדול

ומי הים מלוחין ועושין כלי גדול ממין

צור ונותנין לתוכו מים יפים: **לה**.

אין צו גודש: **סאן כוריים**. ששים סאה

ציבש. שהגדוש מחזיק שלש בכלים

שלסם שהיו עושין כים שעשה שלמה

גוצנה כחצי רחצן והם עגולים: **טהורין**.

דאיטקש כלי עץ לשק דמיטלטל מלא

וריקן וזה אינו מיטלטל מלא דגדול

יותר מדאי ואם יטלטלוהו יצטר

צדיהם: **דאוי**. מציע ערב שבת לראות

אס יש שם אדמומית חמה: **פינס**

המאדימים ארצ **המורה**. לערב חמה

שוקעת במערב וזחרורי החמה

מאדימין את המורה כחלון דכשהחמה

נכנסת בה מאדמת כותל שכנגדה:

וסימנך כווסא. חלון כמו שפירשמי:

כרמל. הר שעל שפת הים וחמה

סמוך לשקיעתה נראית על ראשי

ההרים וצבדי שירד ויעצול ויעלה הוי

לילה: **זמן צברה**. סלע עגול ושעיו

כצברה: **זסו צברה של מרים**. שהיה

מתגלגל עם ישראל צמדצר צוכותה

של מרים דכתצ (צמדצר כ) ותמת שם

מרים וסמך ליה ולא היה מים לעדה:

טבור. מלקבל טומאה ועובלין צו

דלאו ככלי דמי להיות המים הנוציען

ממנו כשאזינן ואין לך מעין מיטלטל

אלא צברה של מרים: **כהניס טובלין**

צו. ואע"פ שזכרנו הערב שמש אחר

טבילה לאלכו בתרומתן קסצר יממא

הוא יש שהות אחריו לשקיעת החמה:

ספק הוא. לדדיה הואיל וקרי ליה

בין השמשות כוליה ספקא הוא ושמא

טבול צלילה ואין כאן הערב שמש:

אלא בין השמשות דרבי יוסי לרבי

אלא

כאותן של צית אצין פירוש שהן גדולות ולא כר"ח ורש"י שפירשו כאותן

של צית אצין שהם קטנות דהא מוכח צהדיא צפ' כירה (לקמן מו).

דמנורות דלית להו חדקי דכולי עלמא שרי דהיינו פמוטות גדולות:

יירדך ויטבור ויערה. פי' צקוטרס ובתוך כדי שירד ויעלה הוי

לילה וקשה דלא ה"ל למינקט סימנא דטבילה אי לאו דאמא

לאשמעינן דטבילה מעליא היא"ו וצירוש' משמע צפ' (צ') (וא') דצרכות"ו

הערב שמש"ו והה"ס' דלפי זה הוה ליה למינקט הרוצה לידע בין

השמשות דרבי יהודה אלא שמא סצר כרב יוסף דבין השמשות

דרבי יהודה אינו מתחיל משתקע החמה אלא משהכסוף התמתון:

אלא

הוה לן לספוקי דדילמא דר' יוסי קדים מאי פשיטותא טובא אשמעינן שמואל דאשמעינן דבין השמשות דר' יהודה קדים: **פשיטא**. דלר'

יוסי' כהניס טובלים צו צדר' יהודה דהא ספקא דר' יוסי' כהרף עיין וכל למעלה הימנו יממא הוא ושיעוריה דר' יהודה נפיש טובא

ומעריב שמשיה: **ז' בין השמשות דר' יוסי מישך שיך צדר' יהודה**. צסופו הוא נכלל וכו' שלים דר' יהודה ליליא הוא אפי' לר' יוסי

וכי טביל צסוף בין השמשות דר' יהודה תו ליכא הערב שמש. קא משמע לן שמואל דכל בין השמשות דר' יהודה לר' יוסי יממא הוא וכשר

לטבילה והדר מתחיל דר' יוסי והוא הערב שמש: **צשלמא הלכה כר' יהודה לענין צבת לחומרא**. כלומר מדקאמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה

להכי והלכה כר' יוסי להכי ש"מ מספקא ליה הלכך על כרחן לחומרא צעי למיזל צשלמא כי אמר הלכה כר' יהודה לענין צבת איהא

לממיר דלחומרא אמרה ובע"ש אמר שאם עשה צו מלאכה מציא אשם תלוי אצל צמוז"ש לא צבדינן כוותיה למימרא דציה"ש דדידה ליליא הוא:

אילימא לטבילה. דס"ל דכהניס טובלין צדר' יהודה דקאמר ר' יוסי והא לר' יוחנן דר' יהודה ספיקא הוא מדלענין צבת קאי כוותיה לחומרא:

אלא

מוכר לך. והואיל והכלי שיכיל מן הכיבש כורים שהן ס' סאה לא יכיל מן הלח יותר ממ' סאה והם ב' שלישי הס', מכלל שהשליש הנשאר לא יכילנו הכלי עצמו שלא יהיה גדוש על פי המדה, והואיל ובזמן שהוא גדוש יכול ס' אצ"פ ששמן הלח לא יכיל אלא ארבעים, נפקא לן מינה הא דאביי שהגדוש על פי המדה הוא שלישי מה שהכילנו כלל המדה.

במה מדליקין פרק שני שבת

לה.

דהעושה מלאכה צשני בין השמשות היינו שעשה כל צין השמשות"א

או שעשה צשניהם צתחילת צין השמשות וכן הא דתניא צתוספמא

דמסכת צצים צפ"ק דשני צין השמשות ודאי לטומאה וספק לקרבן

מיידי נמי דידעינן כגון שראה צשניהם צתחילת צין השמשות ועוד

י"ל דמיידי כשראה כל צין השמשות

דר' יוסי תני לה דאמר צין השמשות

כהרף עיין וליכא ציה שיעור שלשה

ראיות: **תרי תילתי מי"א**. קשה

דהא משמע"ב דמשקיעת החמה עד

הלילה ליכא"ד אלא חלתא רביעי מיל"ו ור'

יהודה גופיה צפסחים צפרק מי שהיה

טמא (דף ד. וס) סצר דמשקיעת

החמה עד צלאת הכוכבים ארבע מילין

וצלאת הכוכבים לילה הוא כדאמרין

צריש פ"ק דפסחים (דף ג. וס)

וכדמוכח קרא (נחמיה ד) ואנחנו

עושים צמלאכה"ו וגו' דמיניה מפיק

צפ"צ דמגילה (דף כ:) דמעלות השחר

יממא הוא"ו ואומר ר"ת"ו דהתם מיידי"ו

צתחילת שקיעה"ו והא צמשקע"ו

מסוף שקיעה אחר שנכנסה חמה"א

צעזעי' הקיעה"ב אצל תימה לר"י צצמאי

פליגי"ג דהא ודאי משעת צלאת הכוכבים

הוי לילה דפ"י"ד וי"ל"ו דאמרין לקמן לא

גדולים הנראים ציום ולא קטנים כו'

אלא צינונים והשתא פליגי דלר' יהודה

מספקא ליה ככל כוכבים הנראים

משקיעת החמה עד שהכסף העליון

אס הם צינונים אס לאו"ו וע"ק דניחוי

אנן צאדס צינוניו שילך צתחילת שקיעת

החמה ד' מילין כדאמר צפסחים י"ל

דמספקא להו מהו אדס צינוני:

ואפ"ר לח תרי כורי"א שרא

צ"י. לית הילכתא הכי

ציתצטל ממנו תורת כלי משום כווצו

דאמר צפ"צ דעירובין (דף קב. וסס)'

ההיא שרימא דהוה צי רצי פרת דהוי

שקלי לה עשרה ושדי לה אדשא אחר

תורת כלי עליה אפילו אצבי גופיה לא

קיבלה כדאמרין צפרק כירה (לקמן

דף מה:) מנרתא שאני שאדס קוצב

לה מקום א"ל אצבי והרי צילת חתנים

דאדס קוצב לה מקום ומורת לנטותה

ולפורקה צצבת אלא אחר אצבי כו'

והא דאמרין צשילה' כל כצצי (לקמן

קא:) פמוטות של צית רצי מורת

לטלטלין צצבת א"ל ר' זירא צניטלין

צידו אחת או צצתי ידים אחר ליה

כאותן של צית אצין פירוש שהן גדולות ולא כר"ח ורש"י שפירשו כאותן

של צית אצין שהם קטנות דהא מוכח צהדיא צפ' כירה (לקמן מו).

דמנורות דלית להו חדקי דכולי עלמא שרי דהיינו פמוטות גדולות:

יירדך ויטבור ויערה. פי' צקוטרס ובתוך כדי שירד ויעלה הוי

לילה וקשה דלא ה"ל למינקט סימנא דטבילה אי לאו דאמא

לאשמעינן דטבילה מעליא היא"ו וצירוש' משמע צפ' (צ') (וא') דצרכות"ו

הערב שמש"ו והה"ס' דלפי זה הוה ליה למינקט הרוצה לידע בין

השמשות דרבי יהודה אלא שמא סצר כרב יוסף דבין השמשות

דרבי יהודה אינו מתחיל משתקע החמה אלא משהכסוף התמתון:

אלא

הוה לן לספוקי דדילמא דר' יוסי קדים מאי פשיטותא טובא אשמעינן שמואל דאשמעינן דבין השמשות דר' יהודה קדים: **פשיטא**. דלר'

יוסי' כהניס טובלים צו צדר' יהודה דהא ספקא דר' יוסי' כהרף עיין וכל למעלה הימנו יממא הוא ושיעוריה דר' יהודה נפיש טובא

ומעריב שמשיה: **ז' בין השמשות דר' יוסי מישך שיך צדר' יהודה**. צסופו הוא נכלל וכו' שלים דר' יהודה ליליא הוא אפי' לר' יוסי

וכי טביל צסוף בין השמשות דר' יהודה תו ליכא הערב שמש. קא משמע לן שמואל דכל בין השמשות דר' יהודה לר' יוסי יממא הוא וכשר

לטבילה והדר מתחיל דר' יוסי והוא הערב שמש: **צשלמא הלכה כר' יהודה לענין צבת לחומרא**. כלומר מדקאמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה

להכי והלכה כר' יוסי להכי ש"מ מספקא ליה הלכך על כרחן לחומרא צעי למיזל צשלמא כי אמר הלכה כר' יהודה לענין צבת איהא

לממיר דלחומרא אמרה ובע"ש אמר שאם עשה צו מלאכה מציא אשם תלוי אצל צמוז"ש לא צבדינן כוותיה למימרא דציה"ש דדידה ליליא הוא:

אילימא לטבילה. דס"ל דכהניס טובלין צדר' יהודה דקאמר ר' יוסי והא לר' יוחנן דר' יהודה ספיקא הוא מדלענין צבת קאי כוותיה לחומרא:

אלא

מוכר לך. והואיל והכלי שיכיל מן הכיבש כורים שהן ס' סאה לא יכיל מן הלח יותר ממ' סאה והם ב' שלישי הס', מכלל שהשליש הנשאר לא יכילנו הכלי עצמו שלא יהיה גדוש על פי המדה, והואיל ובזמן שהוא גדוש יכול ס' אצ"פ ששמן הלח לא יכיל אלא ארבעים, נפקא לן מינה הא דאביי שהגדוש על פי המדה הוא שלישי מה שהכילנו כלל המדה.

עין מושפטי נר מצוה

קלב א מיי' פכיה מהל' צבת הל' ו' (וע"ש צמ"מ) סמנ לאון סה טושי"ע א"ח סימן שח סקיף צ: קלב ב מיי' פ"ג מהל' גלס הלכה צ:

—

הגהות הגר"א

[א] נבדא (אפ"ס תוס"מ:

—

לעזי רש"י

אשטריי"ם קש.

—

מוסף תוספות

א. דליכא לספוקי להאי בתחילתו ולהאי בסופו. מוס' ייר"ד. ב. אליבא דר' יהודה. רעט"א. ג. לכל היתר. רעט"א. ד. וקשה מורי יהודה א"ר יהודה. מוס' הלש"ש. ה. מעלות השחר עד צאת הכוכבים, ואומר, והיה לנו הלילה משמר והיום מלאכה. מוס' פסחים ג' ד"ה וסא.

ו. ומהתם נמי מוכח דעד צאה"כ יום הוא. מוס' פסחים ג' ד"ה וסא. ו' שיש חילוק בין 'משקיעת החמה' ובין 'משותקע' דב' 'החמה'. מוס' הלש"ש. דב' 'שקיעת הין' פי ה"ין. ו. 'משקיעת החמה', משמע. מוס' ממוח כ: ד"ה נפסל. ו. דהיינו משעה שמתחילת החמה ליכנס בצבוי הקיע' ונתחילת אורה להיות כהה, ומאז, מוס' הלש"ש. עד הלילה, מוס' פסחים ג' ד"ה וסא.

ז. ד"ה רצי יהודה. ח. 'משמע. מוס' ממוח כ: ד"ה נפסל. י. 'א. כולה. מוס' הלש"ש. י"ב. והיא עדיין כנגד חלונה, ולפי שלא עברה עדיין אינה מהלכת אחוריי כפה, פני קרעי מאדמיין כנגד מקומה. פי ה"ין. שאז הוא בין השמשות, דקודם לכן יממא הוי. רעט"א. ג' ר. ו' יוסי ור' יהודה בבזיה"ש. מוס' מגילה כ: ד"ה וסא. י"ד. רעד אותו זמן הוי יום. מוס' הלש"ש. לה: ד"ה גל. [ואנ"כ] למיורו בצאה"כ. מוס' מגילה כ: ד"ה וסא. י"ו. דאין אנו קבאין ב'צאה"כ. מוס' פסחים ג' ד"ה וסא. י"ז. ומר סצר עד חצי מיל, ומר סבר אפי' לאחר זמן.

צ. ד"ה וסא. י"ז. רעד אותו זמן הוי יום. מוס' הלש"ש. לה: ד"ה גל. [ואנ"כ] למיורו בצאה"כ. מוס' מגילה כ: ד"ה וסא. י"ז. דאין אנו קבאין ב'צאה"כ. מוס' פסחים ג' ד"ה וסא. י"ז. ומר סצר עד חצי מיל, ומר סבר אפי' לאחר זמן. צ. ד"ה וסא. י"ז. רעד אותו זמן הוי יום. מוס' הלש"ש. לה: ד"ה גל. [ואנ"כ] למיורו בצאה"כ. מוס' מגילה כ: ד"ה וסא. י"ז. דאין אנו קבאין ב'צאה"כ. מוס' פסחים ג' ד"ה וסא. י"ז. ומר סצר עד חצי מיל, ומר סבר אפי' לאחר זמן.

ד. ונראה לפרש, הרוצה לידע תחלת ביה"ש דר' נחמיה מתי מתחיל, יניח חמה בראש הכרמל וכו' ואחר כל זה יתחיל השיעור וכו' וכן. מוס' הלש"ש. י"ח. התחיל בגלגל החמה לשקוע אדם עומד בראש הכרמל ויורד בים הגדול ויטבול ועולה ואוכל בתרומה דחזקה ביום טביל. מוס' הלש"ש. י"ט. כיון דלא אתא לאשמעינא אלא דעלתה לו טבילה. מוס' הלש"ש.

—

רב נסים גאון

אמר אביי ששע מינה דאדאש תילתא הוי. דייק לה אביי מדבריי המשתנה וזן מחזיקות ארבעים סאה בלח שהן כורים ביבש, כי הכור י"א סאין כמו שכתב בפרק המוכר את הספינה (ג' ב' דף פ"ו כור בלי סאה בסלע אני כברה בים והוה בארה של מרים. אמר רב יהודה אמר רב עיין המטלטל מטה, וזו היא בארה של מרים. ואסיקנא בחר דשלים

ביה"ש דרבי יהודה מתחיל ביה"ש דר' יוסי, הלכך לר' יוסי בבין השמשות דרבי יהודה טובלין הכהנים בו דהא עדיין לא העריב השמש, ולכשיעריב השמש לר' יוסי נטהרו. א"ר יוחנן חלכתא כרבי יהודה לעני